

LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS (III)

CREIXEMENT CONTINU

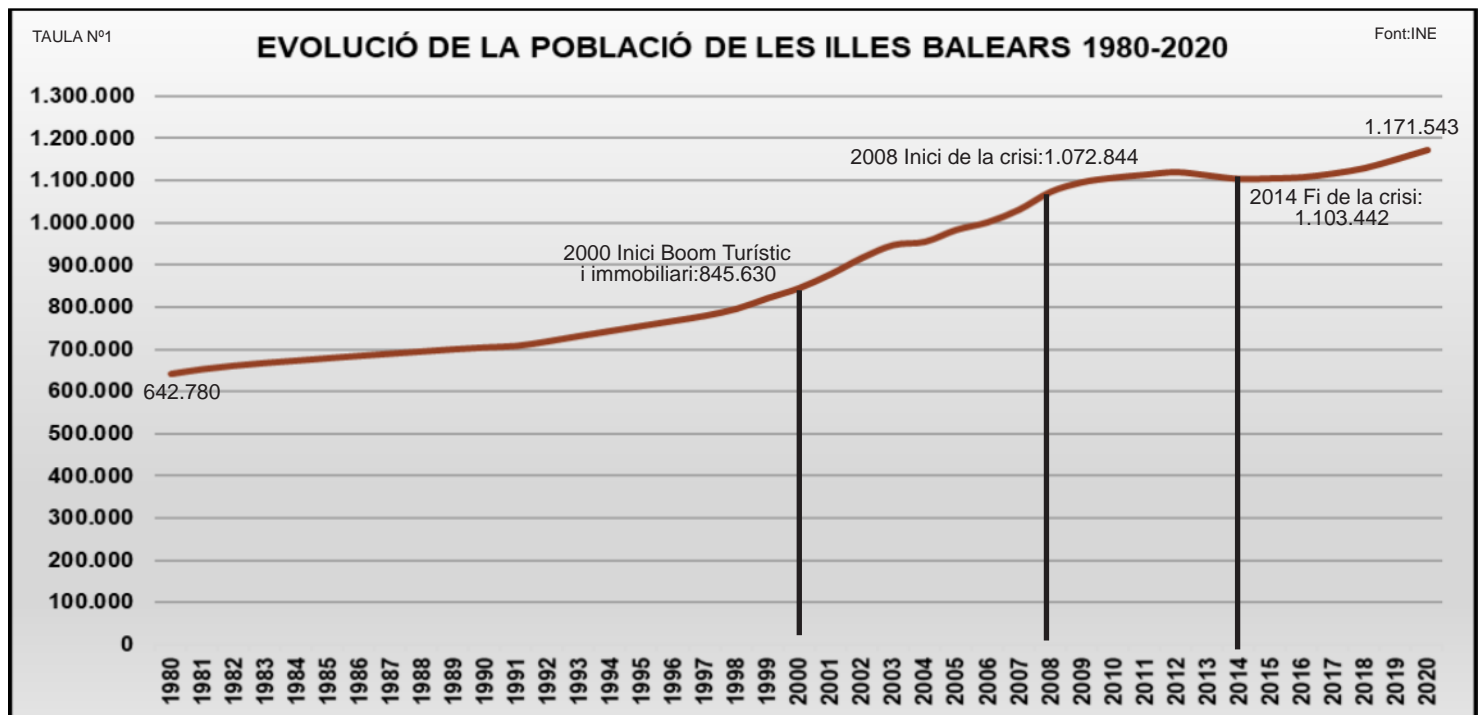
Amb aquest número comencem una sèrie de dos Quaderns Gadeso a través dels quals volem donar un cop d'ull a la composició de la població de la nostra comunitat, com és ara i com, en cas de seguir amb els índexs de creixement actual, serà d'aquí a deu anys. Les Illes Balears, amb un territori i uns recursos limitats, han vist com el nombre de persones que les habiten gairebé s'ha doblat en el transcurs de les quatre darreres dècades. Aquest creixement ens ha portat al límit de la capacitat de la nostra comunitat, el nostre model econòmic productiu ja no dona més de sí. El territori s'esgota i els recursos públics estan al límit de la seva capacitat si no és que ja s'han vist desbordats. Així les coses, si seguim amb aquests nivells de creixement, les nostres illes seran sostenibles demogràficament parlant?, ho podrem fer?, i si ho fem, com?, hi haurà retorns de població?, hi haurà feina per a tothom?, caldrà repartir els llocs de feina?. En les següents pàgines i el proper número d'aquesta revista mirarem, amb l'ajuda del Catedràtic de Geografia Humana de la UIB el Dr. Pere A. Salvà Tomàs, de llançar una miqueta de llum sobre aquests interrogants.

Segons dades de l'INE, la població de les illes a 1 de gener de 1980 era de 653.994 habitants. Segons les dades del padró de població a 1 de gener de 2020, la població de les Illes Balears arribava a 1.171.543 habitants, distribuïts aproximadament en un 77,86% a Mallorca, un 12,96% a Eivissa, un 8,16% a Menorca i un 1,02% a Formentera.

L'evolució demogràfica en els darrers quaranta anys es caracteritza, d'una banda, per la prolongació de les tendències alcistes dels anys seixanta i setanta i, d'altra, per l'estabilització de certs processos que corresponen a canvis observats en el domini de la parella, l'aparellament, del creixement vegetatiu, de l'envelliment i de les migracions. Globalment, aquestes circumstàncies han donat lloc a un

gran increment de la població, que al llarg del període 1980-2020 presenta un balanç positiu de 528.763 habitants, un 54,87% de nous residents. Cal recordar, però, que qualsevol canvi poblacional és un procés canviant, per tant, no sempre es registra un creixement regular.

En el nostre cas, si bé el creixement ha estat sempre positiu, ha registrat diferents intensitats en les pautes, ja que la població interacciona amb les restriccions externes o amb els canvis socials interns, molt especialment en les alternancies de períodes d'economia dinàmica i etapes de crisi. Per tant, al llarg d'aquests quatre darrers decennis trobam alts i baixos que cal relacionar amb moments àlgids seguits d'altres de crítics.

COM HEM CRESCUT

Com ja hem pogut veure la població de les nostres illes a experimentat un gran creixement en els quatre darrers decennis. La pregunta que ara ens sorgeix és: com ho hem fet?. Quines són les causes que han provocat aquest important increment poblacional?. En aquesta pàgina pretenem donar resposta a aquestes preguntes.

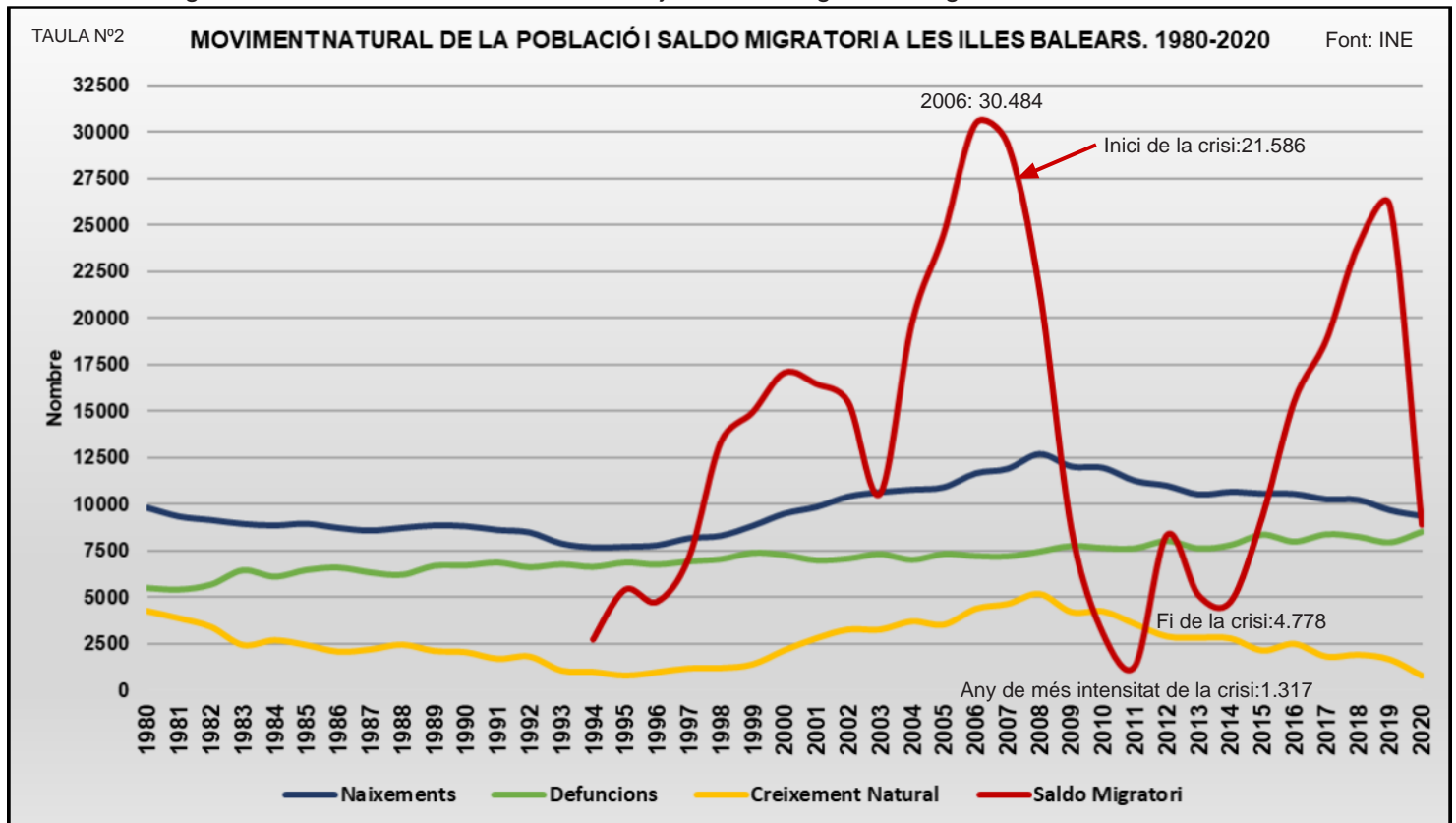
El creixement vegetatiu o natural (la diferència entre els naixements i les defuncions) va ser, en el període 1980-2020, de 106.840 persones, cosa que representa el 18,90% del creixement absolut de la població balear. Aquesta dada ens porta a l'afirmació del gran pes de les migracions sobre el creixement poblacional de les Balears, ja que el 81,10% correspon al saldo migratori (la diferència entre el creixement absolut i el creixement natural).

El saldo migratori ha estat en el període de 367.592 persones, dada que indica que un més de les tres quartes parts del creixement de la població balear és degut a l'aportació de la immigració. Fins a final dels anys vuitanta el creixement de la població de les illes es sustentava bàsicament en el creixement natural, però a partir d'aquesta data són els saldos migratoris els que governen els increments poblacionals. Aquest fet es potencia encara més a mitjans de la dècada dels noranta, per un flux de migrants lligat a un increment d'immigrants d'origen estranger.

Després d'uns anys de descensos, el 1996 es recupera la corba ascendent que s'ha de relacionar amb dos fets paral·lels: d'una banda, la incidència de les importants generacions nascudes en el primer baby-boom de final desls seixanta i setanta, generacions d'adults joves que inicien la vida en parella i/o matrimonis el primer fill i que havien retardat la maternitat des de feia anys. De l'altra, incideix la intensificació de la immigració d'estrangers, molt especialment la migració econòmica laboral. Al 2020 es produeix un important descens en el saldo migratori com a conseqüència de la COVID-19 i les restriccions a la mobilitat de les persones per causa de la pandèmia, fins i tot amb un saldo negatiu de la immigració interior.

El retardament de la maternitat i la situació social, com ara la crisi, donen lloc a circumstàncies especials. Es retarda la creació de la família i l'emancipació del jovent, fet que incideix en una descendència reduïda. D'altra banda, el retardament de l'emancipació implica un allargament de la dependència, en la qual també influeix un mercat immobiliari difícil i una alta incertesa laboral. Ara la mitjana en la maternitat és de 31,85 anys, un retard de 4,21 anys respecte del 1980. El primer fill arriba, com a mitjana, als 30,60 anys de la mare, cosa que suposa 5,72 anys de retard respecte a 1980.

Fins a inicis dels anys vuitanta el nombre de defuncions registra un descens constant lligat al rejueniment de la població i la minva de la mortalitat infantil. Aquesta situació és compatible, paradoxalment, amb l'augment del nombre de defuncions que hem de relacionar amb el creixent contingent de persones grans, especialment pel retard de la mort en les edats superiors. Paral·lelament s'ha passat de taxes brutes de mortalitat molt baixes a una nova situació, en què s'experimenta un moderat augment resultat d'un col·lectiu d'edat mitjana cada vegada més gran.

COM SOM

Una vegada hem vist quan i com hem crescut, és fa necessari veure com som, demogràficament parlant, si som un apoblació jove o madura, com ens distribuim per edats, quants homes i dones som i si com a societat tenim tendència a l'envelliment o al rejuveniment. En aquesta pàgina ens fem resò d'aquestes matèries.

La morfologia de les piràmides de població presenta unes formes canviant els darrers quaranta anys, que són el resultat d'una llarga evolució demogràfica que s'ha de lligar, d'una banda, amb el descens del creixement natural i, de l'altra, amb el fenomen migratori. L'engorgiment de les bases ens configura una piràmide poblacional de tipus regressiu, resultat de la rapidesa de la caiguda de la natalitat, mentre que l'eixamplament de les cúspides és degut al descens de la mortalitat.

La baixada de la mortalitat a les edats avançades acumula un gran nombre de persones a la part superior de la piràmide, especialment del col·lectiu femení. Simultàniament les formes registren un progressiu abonament entre els 20 i els 45 anys que cal relacionar amb els impactes de les generacions nascudes els anys setanta i vuitanta, als quals s'agrega un remarcable contingent de nous nats, molts d'ells en edat laboral.

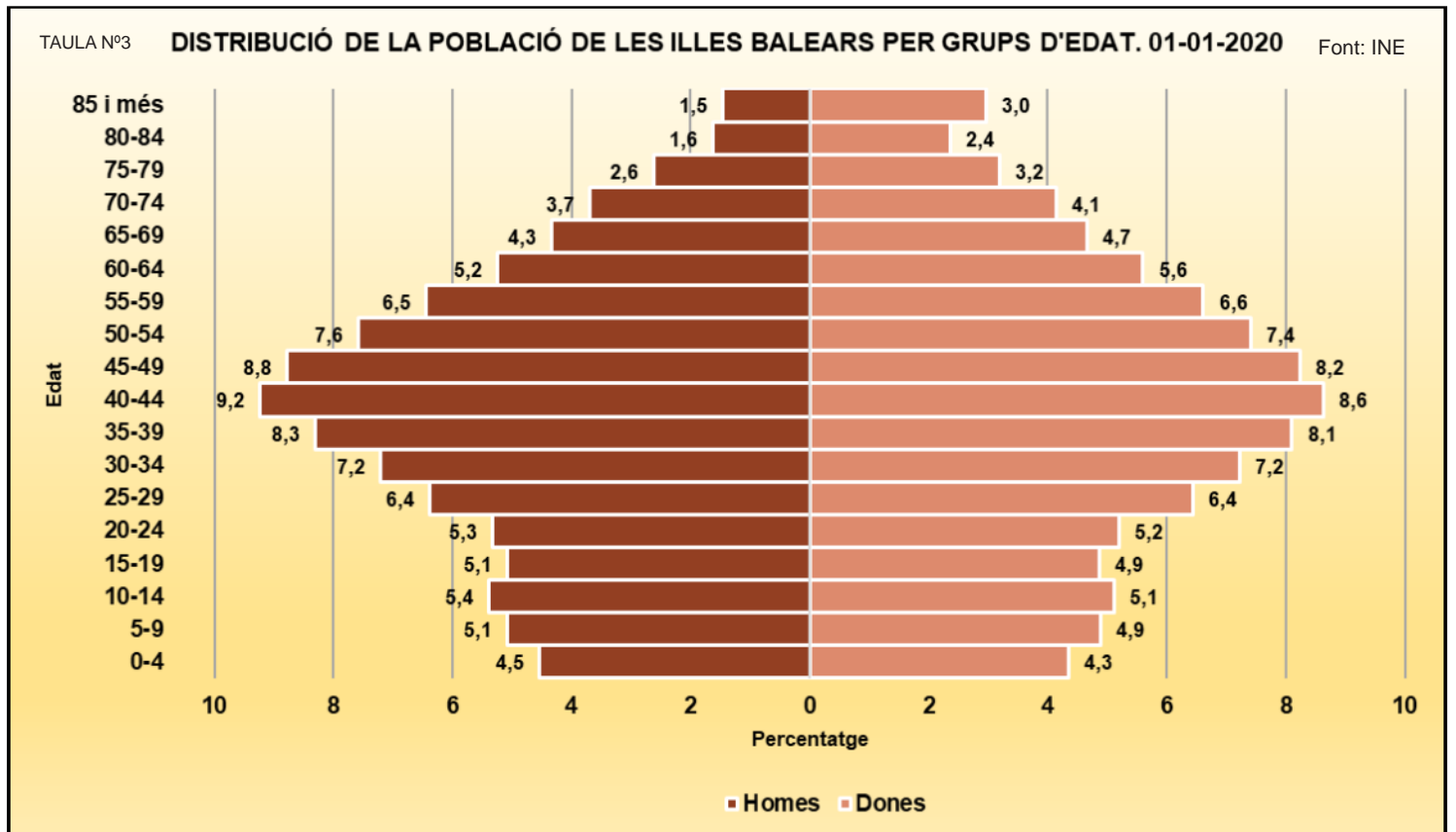
Així, les estructures per sexes i edats relatives a les dades censals i padronals d'aquests darrers quatre decennis ens mostren el pas d'una morfologia jove, amb una base relativament ampla, que podem observar a inicis dels anys vuitanta, a una morfologia que, segons les dades del darrer padró de població disponible, 2020, ja es conforma com a tret d'una societat d'adults madurs amb una significativa tendència a l'envelliment (41,68 anys d'edat mitjana, 42,57 les dones i 40,79 els homes).

A la piràmide de 2020 es confirma la tendència iniciada el 2018 segons la qual hi ha més persones més grans de 65 (183.224) anys que no pas joves de menys de 15 (173.360).

D'altra banda hi ha una lleugera majoria de dones (587.245 persones) enfront dels homes (584.298), malgrat la immigració, en què solen dominar els homes, especialment en el cas de la migració econòmica laboral d'origen africà i llatinoamericà.

En resum, com a fruit dels canvis soferts els darrers quaranta anys en les estructures per sexes i edats, la població de les Illes Balears ha entrat en un progressiu procés d'envelliment que s'ha de lligar, en una primera fase, a la baixada dels naixements, però més recentment a la disminució de la mortalitat en edats avançades.

L'augment de les defuncions i de les taxes de mortalitat no corresponen bàsicament a un agreujament de les defuncions per causes sanitàries, sinó a l'envelliment de la població.

D'ON SOM

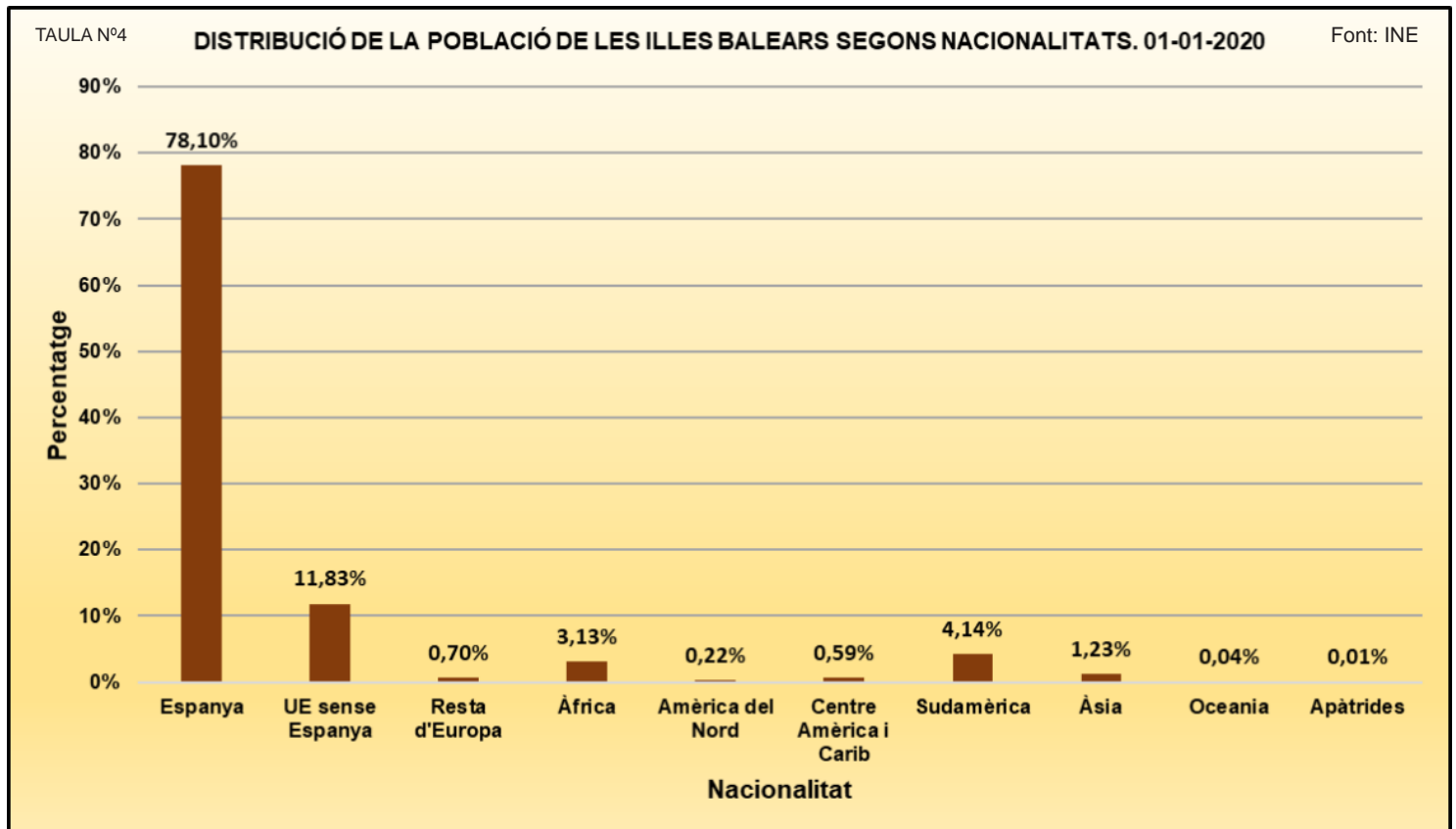
Finalment, després de veure quant i com hem crescut i com som, en aquesta darrera pàgina volem saber d'on som, quines nacionalitats estana presents a la societat illenca, conseqüència de la immigració, la qual ja hem comentat en pàgines anteriors.

Com no podia ser d'una altra manera el col·lectiu nacional majoritari a les nostres illes és l'espanyol, el qual representa el 78,10% de la població. El segueixen els nacionals de la Unió Europea, en especial alemanys, italians i britànics (encara no s'havia produït el Brexit). Cal fer esment, però, que molts dels nacionals d'Itàlia són nascuts a l'Argentina però es beneficien de la normativa del país transalpí segons la qual s'és italià fins a la tercera generació malgrat haver emigrat a altres països i tenir-ne la nacionalitat.

El col·lectiu sudamericà és el tercer en importància, especialment argentins (malgrat el que hem comentat abans), equatorians i bolivians.

El col·lectiu africà té entre els seus integrants la nacionalitat majoritària després de l'espanyola, ens referim als marroquins. Senegalesos i nigerians també compten amb una nodrida representació en la nostra societat, però a força distància dels naturals del país magrebí.

El col·lectiu asiàtic, amb clara i notòria majoria xinesa, és el cinquè amb major presència entre nosaltres, mentre que els naturals de països europeus que no pertanyen a la UE juntament amb els nord-americans (mexicans, estatunidencs, i canadencs) aglutinen poc més de 10.000 integrants. La resta de nacionalitats gairebé no tenen representació.

Per a la realització d'aquest número de Quaderns Gadeso hem comptat amb la inestimable col·laboració del Catedràtic de Geografia Humana de la Universitat de les Illes Balears, el Doctor Pere A. Salvà Tomàs, autor del document titulat "La població de les Illes Balears al llarg dels quaranta anys de la UIB", el qual ens ha servit de referència per a elaborar la nostra revista. Moltes gràcies.